

75 jaar Bevrijding

Wanneer ik dit schrijf is het februari en de dag van de bevrijding nog anderhalve maand weg. Maar er wordt overal al koortsachtig vergaderd en plannen gemaakt om deze 75 jaar speciaal te herdenken. Zelf weet ik nog dat ik op 5 mei 1995 gewoon moest werken en toen ik vanuit mijn werk van Heerenveen naar huis fietste, er een bonte stoet van gevechtswagens “Keep them Rolling” via Wolvega – Oldeholtwolde naar Mildam reed. Er waren toen veel Canadese oud-strijders aanwezig in deze stoet, die min of meer dezelfde route reden als 50 jaar geleden. Over deze route wil ik het een en ander graag vertellen.

De bevrijding voor onze dorpen begon al op donderdag 12 april 1945. Hoewel Deventer, Zutphen en Zwolle nog niet bevrijd waren stonden de voorste troepen van de Royal Canadian Dragoons na een voortvarende opmars via Overijssel voor de Drentse Hoofdvaart. Aan de overkant lag Dieverbrug. Er waren die dag nog wel de nodige schermutselingen met het Duitse leger, dat wanhopig de opmars van de Canadese probeerde te stagneren. Hierbij zijn toen verscheidene soldaten gedood, zowel aan de kant van de vijand als aan de geallieerde kant. O.a in het Overijsselse plaatsje Heino werd op 12 april nog een tank dusdanig geraakt door een Duitse pantserwagent, dat er slechts 1 van de tankbemanning dit gevecht heeft overleefd, vier kwamen er om.

Maar toen de Royal Canadian Dragoons ‘s avonds 11 april hun kampementen in Dwingeloo opsloegen, bleek bij verdere verkenning, dat de brug over de Drentse Hoofdvaart er uit te liggen. Men zou de volgende dag op verkenning uitgaan of er ook een plek ten oosten van Dieverbrug zou zijn, waar men de vaart wel kon oversteken en daarna waarschijnlijk richting het noordoosten trekken. Maar voordat de Canadese commandant het plan ging bespreken met zijn officieren, kwamen er al mensen vanuit Diever naar hem toe met het verhaal dat de volgende dag alle mannen (jong en oud) zouden worden opgepakt door SS-ers. Deze Duitsers waren gelegerd in Vledder. Zij konden de commandant overtuigen om de volgende dag niet op verkenning te gaan naar een oversteekplaats, maar ter plekke een ‘noodbrug’ te bouwen. Dit moest natuurlijk in de nacht gebeuren, want als de Duitsers dit door zouden krijgen zou er ogenblikkelijk een gevechtshandeling plaatsvinden en dat er de volgende dag geen troepen beweging richting Diever plaats kon vinden.

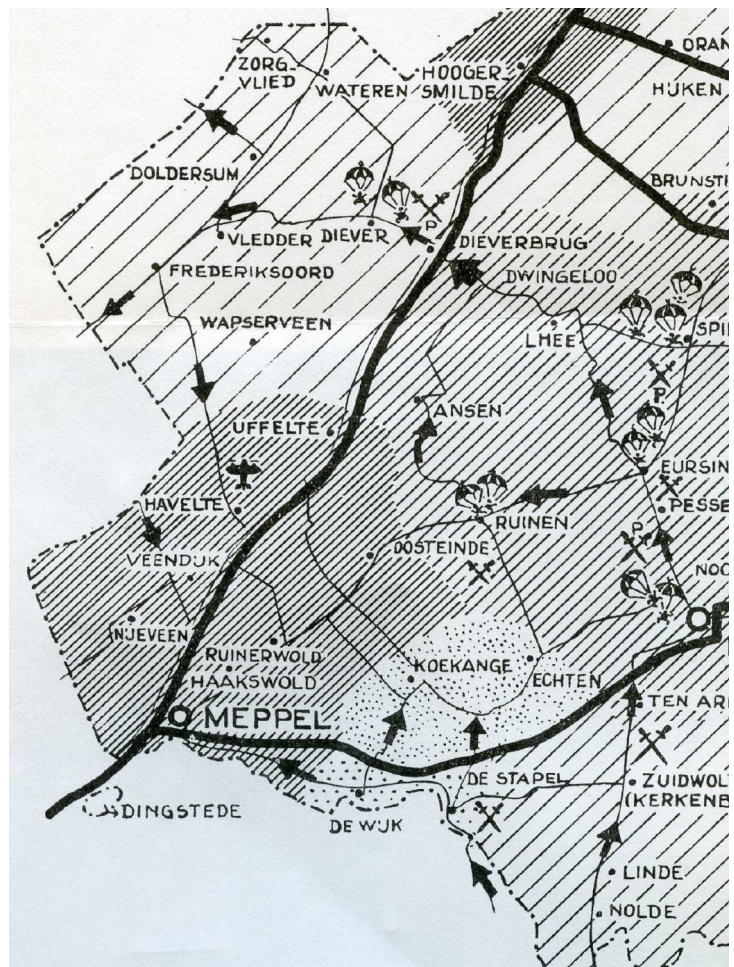
De commandant zag de bruggebouw niet zo zitten, maar de plaatselijke bevolking wilde zich er volledig voor inzetten deze taak uit te voeren. De commandant gaf toe en zei: *‘maak mij een brug, geschikt voor maximaal 9-tons wagens en zorg, dat die morgenvroeg half zeven klaar is’*

Toen er een andere brug een paar weken eerder gededemonteerd moest worden op last van de Duitsers, waren de werkers zo slim geweest het materiaal op een ponton aan de zuidkant af te voeren. De Duitser nam het voorstel over daar zij verwachtten dat de geallieerden vanuit Steenwijk via de noordkant van het kanaal naar het oosten (Groningen) zouden trekken. Hierdoor was de aanvoer voor de provisorische brug een stuk gemakkelijker geworden. De gehele nacht is in alle stilte hard door zowel Canadezen als Nederlanders doorgewerkt.

Ondanks dat er in de nabije omgeving nog veel Duitse soldaten zaten. Is het de groep tocht gelukt om de provisorische brug 10 minuten voor de afgesproken tijd “klaar” te krijgen. Eerst ging er wat licht materieel overheen en vervolgens steeds wat zwaarder ‘s morgen vroeg op pad. Via Vledder en

Frederiksoord werd de omgeving van vijanden gezuiverd. Dit laatste verliep zo vlot dat de troepen al aan het eind van de morgen in Frederiksoord aankwamen. Hier werd een provisorisch kampement opgeslagen en werd er besloten een deel van de troepen richting Havelte (vliegveld) te sturen en een deel richting Friesland. Dus het hele aanvalsplan werd eigenlijk omgegooid en is onze omgeving een paar dagen daardoor eerder bevrijd dan de bedoeling was, dit dankzij het nachtelijke werk bij Dieverbrug.

De troepenbeweging verliep zo vlot dat na Vledder, Frederiksoord en Wilhelminaord ook Noordwolde spoedig in zicht kwam. Uiteraard werden in het eerste Friese dorp de Canadezen hartelijk ontvangen, het was zo'n enthousiasme dat de legerleiding bang was voor calamiteiten, want overal in de omgeving waren nog Duitse eenheden, hoewel erg gedemotiveerd, maar toch nog steeds gevaarlijk. Na Noordwolde ging het richting Oldeberkoop, maar er werd ook nog een verkenningsseenheid richting Steggerda gestuurd om te zien of de oude Rijksweg in De Blesse ook vrij was. Maar aangezien er nog steeds Duits verkeer over deze hoofdader naar het noorden reed en er ook in Steggerda en Vinkega nog gevechtshandelingen plaatsvonden, heeft deze eenheid daar halt gehouden. Een oproep aan de luchtmacht, zorgde er voor dat in de buurt van De Blesse nog twee Duitse munitiewagens opgeblazen zijn. Dit heeft zo'n impact gehad op de omgeving dat door de luchtdruk drie woningen verwoest zijn.

Een oproep aan de luchtmacht, zorgde er voor dat in de buurt van De Blesse nog twee Duitse munitiewagens opgeblazen zijn. Dit heeft zo'n impact gehad op de omgeving dat door de luchtdruk drie woningen verwoest zijn.

Vroeg in de middags aangekomen in Oldeberkoop werd besloten halt te houden en een kampement op te slaan. Uiteraard was het enthousiasme van de bevolking ook hier groot. Men zou van hieruit verkenningsstochten uitzetten om te zien waar de Tjonger overgestoken kon worden. Want het leger kwam weer voor een opgeblazen brug te staan naar Oudehorne. Zo is er een verkenningsseenheid richting Nijeholtpade vertrokken. Komende bij de zijweg Vriesburgerweg, kozen ze niet voor deze weg maar ging men via Nijeholtpade naar Oldeholtage. Dit was een groep van drie gevechtswagens, waar o.a. Wilfred Berry inzat. In Oldeholtage namen ze helaas niet de Hamersweg, maar reden daar rechtdoor richting Wolvega. Dit was natuurlijk niet de bedoeling daar er nog veel Duitsers in Wolvega zaten, deze informatie hadden ze via de 'ondergrondse' gekregen. Die dag had een Duitse wagen pech gekregen net buiten Oldeholtage en hier waren een aantal soldaten bezig het een en ander veilig te stellen. Vervolgens kwam het tot een vuurgevecht, waarbij een pantservuist de voorste tank raakte en Wilfred Berry zwaar gewond werd. De eenheid heeft de bemanning van het eerste voertuig nog in veiligheid kunnen brengen en hebben zich daarna teruggetrokken richting Oldeberkoop, waar Berry later aan zijn verwondingen is overleden.

Later in de middag is er weer een eenheid vanuit Oldeberkoop vertrokken en ook zij maakten de fout door via Nijeholtpade naar Oldeholtwolve te rijden (ondertussen waren de Duitsers al op hun fietsen naar Wolvega vertrokken). Gelukkig misten de Canadezen nu de Hamersweg niet en reden toen via Ter Idzard, Oldeholtwolde, langs de school en de Ottersweg naar de brug van Mildam en kwamen daar tot de ontdekking dat de brug nog in takt was (mede dankzij de ondergrondse en de bevolking). Deze eenheid stond onder

bevel van luitenant Homer Thomas. Verschillende oud-inwoners hebben zeker deze colonne in Ter Idzard en Oldeholtwolde voorbij zien komen. Aangekomen in Mildam is de brug meteen bezet en zijn er hulptroepen vanuit Oldeberkoop opgeroepen. Dit alles gebeurde tegen de avond, volgens ooggetuigen bestond deze eenheid uit drie verkenningsvoertuigen (z.g. staghounds of Dingo's).

Nadat er eerst een verkenning in de omgeving van de brug had plaatsgevonden en informatie ingewonnen was van de plaatselijke bevolking, riep men ondersteuning op in de vorm van een eenheid tanks. In de bossen van Oranjewoud en ook langs de weg naar Heerenveen en Oudehorne waren nog vele Duitsers actief. De eenheid tanks is gezamenlijk met infanterie naar de brug van Mildam gestuurd, bovendien is er even buiten Oldeberkoop zwaar geschut opgesteld om de vijand ten noorden van de Schoterlandseweg te bestoken. Deze beschietingen zijn de volgende dag uitgevoerd vanaf even ten noorden van de boerderijen, die in de knik van de Ottersweg stonden.

Nadat de brug (letterlijk en figuurlijk 'het bruggehoofd') veiliggesteld was met een 12-tal voertuigen met bemanning en het ondertussen al 9 uur 's avonds was, dreigde er gevaar. Vanuit de westelijke richting kwam er aan de zuidkant van de Tjonger een grote groep (80 man) gewapende mannen aangelopen, echter dit was een ploeg van de ondergrondse van Heerenveen. De soldaten konden in de schemer niet goed zien wat voor eenheid het was. Ook voor deze eenheid was het afwachten hoe de Canadezen zouden reageren. Om zich enigszins herkenbaar te maken hadden ze een witte vlag en begonnen ze het liedje 'It's a long way to tipperary' te neuriën en te fluiten. Dit was voor de bevrijders het signaal dat het goed volk was. Na wat overleg met elkaar vroeg de Canadese bevelvoerder of de ondergrondse de bewaking van de brug kon overnemen, zodat zijn troepen zicht in de nabijheid konden verspreiden en even tot rust konden komen. Een klein deel stationeerden zich in Mildam zelf, en de rest trok zich terug naar een van de boerderijen in de polder van Oldeholtwolde. Maar een uur later was het raak, een vuurgevecht in Mildam zelf, tussen een groepje Duitsers en de in Mildam gelegeerde geallieerden. Een kleine groep Duitsers was vanuit de bossen van Oranjewoud gekomen en hadden zicht op een paar legervoertuigen die tussen de woningen aan de noordkant van de Schoterlandseweg stonden. In die tijd kon je nog vanaf deze huizen via een weiland zo de bossen inlopen. Met een 'Panzerfaust' raakten ze een voertuig. Hierna was het natuurlijk grote consternatie en was er gedurende enige uren een fel vuurgevecht. Ondertussen werd er meteen om versterking gevraagd en een eenheid is toen direct in beweging gezet richting Mildam.

Rond middernacht hebben de Duitse soldaten zich teruggetrokken en kwam alles weer een beetje tot rust. Ook de plaatselijke bevolking die massaal op de been was toen de Canadezen hun dorp hadden bevrijd, waren snel hun huizen ingevlucht en wachten gespannen af hoe dit zou aflopen. Bij deze gevechten zijn er 4 gewonden gevallen, waarvan 2 zwaar gewond. Ook het voertuig werd zwaar beschadigd.

▲ Kampement   ★ Gevechtshandeling

De stippellijn bij Ter Idzard is de route die later op de dag /avond is genomen.

De twee zwaargewonden zijn toen naar een tijdelijke medische post in de polder gebracht (Ottersweg 9). Hier woonde de familie Vochteloo en volgens de zoon van de familie (toen 10 jaar) zijn de volgende dag twee jeeps met elk een brancard richting het zuiden vertrokken. Nu komt het grote raadsel, wat na 75 jaar nog steeds niet is opgelost; volgens de ooggetuigen (zoon en een evacu ) moeten deze 2 soldaten wel overleden zijn, toen ze de volgende dag op transport gingen, daar ze zo zwaar gewond waren, dat de Canadese commandant ter plekke zei *'This doesn't look good'*, aangezien toentertijd verwondingen in de maagstreek meestal fataal waren. Bij latere navraag bij de dienstmeid, gaf zij aan dat ze heel veel bloed in de gang heeft moeten opruimen. De beide ooggetuigen hebben zeer veel onderzoek gedaan zowel in Nederland als in Canada, maar bevestiging van het overlijden van twee soldaten in Oldeholtwolde is nooit gevonden.

De volgende dag is het schieten met zwaar geschut verder gegaan om de Duitsers in de bossen van Oranjewoud te verdrijven. Ook is er voorzichtig een begin gemaakt van verkennings-ritten richting westelijk en oostelijk van de Schoterlandse weg. Later op de dag toen Wolvega eenmaal bevrijd was (vrijdag 13 april) zijn de zwaardere tanks en veel mankracht via de oude rijksweg en vervolgens via de Slingerweg, Ottersweg de polder ingereeden naar Mildam en op zaterdag 14 april is vervolgens Heerenveen bevrijd en uiteindelijk is Leeuwarden op de 15^e bevrijd. Zondags is de brug in de oude rijksweg over de Tjonger hersteld door een z.g. Bailybrug te plaatsen. Vanaf toen ging al het militair vervoer weer vanuit Wolvega rechtstreeks naar het noorden.

Tegelijk met de bevrijding van onze omgeving werd bij toeval ook het kamp Westerbork bevrijd, dit was niet als bevrijdingsobject in de plannen meegenomen. Op 12 april zaten daar nog 909 Joden die voor hun verraders op een eerder moment 7 keer 909 Nederlandse guldens hebben opgebracht. Met elke aanbrenge verdienden ze zeven gulden.

Hierna een foto waarbij de tanks opgesteld staan op het korte stukje Slingerweg om later naar Mildam op te rukken. Met op de achtergrond de boerderij waar nu de familie Cory Hiemstra woont.

Extra informatie

Op 3 mei zal er een belevingsfietstocht door onze 3 dorpen georganiseerd worden waar u bij de start in het kerkje van Ter Idzard al kennis kan maken met materiaal en gegevens over de oorlog. Maar ook tijdens de fietstocht worden op verschillende plekken aangegeven wat daar in de oorlog is gebeurd. Hierbij moet u denken aan informatie over onderduikers, neergestorte vliegtuigen en troepenbewegingen.

Ook tijdens het Tsjerkepaad vanaf 4 juli t/m 5 september en tijdens het Sneupersweekend op 12 en 13 september is het een en ander nog te bekijken in het kerkje van Ter Idzard.

Een verzoek aan de plaatselijke bevolking is om op zowel 12 april als op 3 en 5 mei de vlag uit te steken. Op 4 mei doen we dat natuurlijk op gepaste wijze met de vlag halfstok. Tevens vindt er weer een herdenking plaats op (4 mei 19.00 uur) bij het oorlogsmonument vlakbij de overweg in Nijeholtwolde, waar in 1944 willekeurig drie personen uit de Leeuwarder gevangenis zijn gefusilleerd.

Joop Sanders (namens dorpsarchief Idzawolde)

Bronnen:

- Internet Gemeente Diever WO II
- Internet Gemeente Heino
- War Diaries Royal Canadian Dragoons
- De regio tijdens de Tweede Wereldoorlog 2 van WH de Vries
- Opdat wij nooit vergeten (1940-1945) van J de Vries (heemkunde)
- Dorpsarchief Idzawolde